

**ВОЛОНТЕРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ЕЛЕМЕНТ ВЗАЄМОДІЇ
ДЕРЖАВИ ТА СУСПІЛЬСТВА: ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ
АСПЕКТИ**

Пояснювальна записка і розрахунки
до кваліфікаційної роботи магістра
за освітньою програмою «Публічне управління та адміністрування»
спеціальності 281 "Публічне управління та адміністрування"

Розробив: здобувач вищої освіти
за другим (магістерським) рівнем
(роботу виконано самостійно,
відповідно до принципів
академічної доброчесності)
групи 219-ПУА-323
Ігор МАЛАХОВ
(власне ім'я та прізвище)

Керівник:
к-т ек.наук, доцент
Олена СЕМЕНЦОВА
(власне ім'я та прізвище)

Рецензент Олена КІРДІНА
(власне ім'я та прізвище)

АНОТАЦІЯ

Дана кваліфікаційна робота включає в себе 11 слайдів презентації, 98 аркушів пояснювальної записки формату А4, що включає 9 рисунків, 3 таблиці, 80 літературних джерел.

Ключові слова: ВОЛОНТЕРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ, ДЕРЖАВА, СУСПІЛЬСТВО, ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА, ВОЛОНТЕРСТВО.

Об'єктом дослідження є взаємодія держави та громадянського суспільства у сфері волонтерської діяльності.

Метою роботи є аналіз теоретичних і практичних аспектів взаємодії держави та суспільства у сфері волонтерської діяльності та розробка рекомендацій щодо підвищення її ефективності в Україні.

У кваліфікаційній роботі проаналізовано волонтерську діяльність як важливу складову взаємодії держави та суспільства, висвітлено її теоретико-методичні засади, історичні передумови та нормативну базу.

Запропоновано інтегративну модель взаємодії держави і громадянського суспільства для удосконалення політики у сфері волонтерства.

Визначено особливості волонтерської діяльності в Україні в умовах війни та можливості адаптації міжнародного досвіду.

Робота містить рекомендації щодо розвитку механізмів співпраці у цій сфері та забезпечення ефективності моделі взаємодії.

Основні висновки підтверджено аналізом національного та міжнародного досвіду.

ABSTRACT

This qualification work includes 11 presentation slides, 98 sheets of an explanatory note of A4 format, including 9 figures, 3 tables, 80 literary sources.

Keywords: VOLUNTEER ACTIVITY, STATE, SOCIETY, STATE POLICY, VOLUNTEERING.

The object of the study is the interaction of the state and civil society in the field of volunteering.

The purpose of the work is to analyze the theoretical and practical aspects of interaction between the state and society in the field of volunteering and to develop recommendations for improving its effectiveness in Ukraine.

In the qualification work, volunteer activity as an important component of interaction between the state and society is analyzed, its theoretical and methodological foundations, historical prerequisites and regulatory framework are highlighted.

An integrative model of interaction between the state and civil society to improve the policy in the field of volunteering is proposed.

The peculiarities of volunteering in Ukraine during the war and the possibilities of adapting international experience are identified.

The work contains recommendations for the development of mechanisms of cooperation in this area and ensuring the effectiveness of the interaction model.

The main conclusions are confirmed by the analysis of national and international experience.

Український державний університет залізничного транспорту

Факультет економічний

Кафедра Менеджмент, публічне управління та HR-технології

Ступінь вищої освіти магістр

Освітня програма «Публічне управління та адміністрування» за спеціальністю 281 "Публічне управління та адміністрування"

ЗАТВЕРДЖУЮ

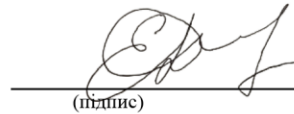
Завідувач кафедри

д.е.н., професор
(вчене звання)

Олена ДИКАНЬ

(власне ім'я та прізвище)

21 жовтня 2024 р.

(підпис)

**ЗАВДАННЯ
НА ДИПЛОМНУ РОБОТУ**

Ігорю Малахову

(власне ім'я та прізвище)

1. Тема роботи «Волонтерська діяльність як елемент взаємодії держави та суспільства: теоретичні та практичні аспекти»

керівник роботи Олена Семенцова, к.е.н., доцент

(власне ім'я та прізвище, науковий ступінь, вчене звання)

затверджено розпорядженням по економічному факультету від "21" жовтня 2024 року №31/24

2. Строк подання здобувачем вищої освіти роботи 12 січня 2025 року

3. Вихідні дані до роботи законодавчі й нормативні акти державних органів влади, наукова література, зокрема монографії, статті зарубіжних та вітчизняних учених у періодичних виданнях, фундаментальні положення, дослідження українських та зарубіжних науковців і фахівців у сфері волонтерської діяльності.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити)

Роль волонтерської діяльності у системі державного управління. Волонтерська діяльність у фокусі наукових досліджень. Взаємозв'язок держави та суспільства у волонтерській діяльності: теоретико-методичний огляд. Особливості волонтерської діяльності в Україні в умовах війни. Нормативна база волонтерської діяльності в Україні. Історичні передумови та кращі практики волонтерства за кордоном. Міжнародний досвід волонтерства та його адаптація в Україні. Удосконалення державної політики у сфері волонтерства. Інтегративна модель взаємодії держави та суспільства у волонтерській діяльності. Шляхи реалізації моделі взаємодії держави та суспільства у сфері волонтерської діяльності.

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень)
1 Волонтерська діяльність у контексті взаємодії держави і суспільства: теоретичні засади - чотири слайди. 2 Нормативні та історичні засади волонтерської діяльності: національний та міжнародний досвід – два слайди. 3 Розвиток ефективних механізмів взаємодії держави та громадянського суспільства у сфері волонтерської діяльності в Україні - чотири слайди.

6. Консультанти розділів проекту (роботи)

Розділ	Прізвище, ініціали та посада Консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв

7. Дата видачі завдання 21 жовтня 2024 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів дипломної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Волонтерська діяльність у контексті взаємодії держави і суспільства: теоретичні засади	15.11.2024	
2	Нормативні та історичні засади волонтерської діяльності: національний та міжнародний досвід	10.12.2024	
3	Розвиток ефективних механізмів взаємодії держави та громадянського суспільства у сфері волонтерської діяльності в Україні	08.01.2025	
4	Графічна частина	10.01.2025	

Здобувач вищої освіти

(підпис)

Ігор МАЛАХОВ

(власне ім'я та прізвище)

Керівник роботи

(підпис)

Олена СЕМЕНЦОВА

(власне ім'я та прізвище)

Зміст

Вступ	6
1 Волонтерська діяльність у контексті взаємодії держави і суспільства: теоретичні засади	10
1.1 Роль волонтерської діяльності у системі державного управління	10
1.2 Волонтерська діяльність у фокусі наукових досліджень	16
1.3 Взаємозв'язок держави та суспільства у волонтерській діяльності: теоретико-методичний огляд	23
1.4 Особливості волонтерської діяльності в Україні в умовах війни	33
Висновки до розділу 1	36
2 Нормативні та історичні засади волонтерської діяльності: національний та міжнародний досвід	38
2.1 Нормативна база волонтерської діяльності в Україні	38
2.2 Історичні передумови та кращі практики волонтерства за кордоном	43
2.3 Міжнародний досвід волонтерства та його адаптація в Україні	52
Висновки до розділу 2	58
3 Розвиток ефективних механізмів взаємодії держави та громадянського суспільства у сфері волонтерської діяльності в Україні	60
3.1 Удосконалення державної політики у сфері волонтерства	60
3.2 Інтегративна модель взаємодії держави та суспільства у волонтерській діяльності	69
3.3 Шляхи реалізації моделі взаємодії держави та суспільства у сфері волонтерської діяльності	79
Висновки до розділу 3	84
Висновок	86
Список використаних джерел	89

Зм.	Арк.	№ докум.	Підпис	Дата				
Розробив		Малахов І.І.			Волонтерська діяльність як елемент взаємодії держави та суспільства: теоретичні та практичні аспекти	Літ.	Аркуш	Аркушів
Перевірив		Семенцова О.В.					5	97
Н. Контр.		Крихітіна Ю.О.			УкрДУЗТ			
Затверд.		Дикань О.В.						

Список використаних джерел

- 1 Абрамович Р. Благодійництво в Україні: історичний огляд та нинішня реальність. Шлях до майбутнього. URL: <http://mecenatstvo.org/statti/206-blahodiinytstvo-v-ukraini-istorychnyi-ohliad-ta-nynishnia-realist>
- 2 Апухтін В. Г., Богомолів О. Є. До питання розвитку волонтерського руху в Україні та Європі // Волонтерський рух: історія, сучасність, перспективи: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, 17–18 квітня 2015 року. Харків: Видавництво ХНАДУ, 2015. С. 23–27.
- 3 Балашов Е. М. Особливості самореалізації студентів у міжнародних волонтерських програмах: автореф. дис. ... канд. психол. наук: 19.00.07 «Педагогічна та вікова психологія». Острого: Нац. ун-т «Остроз. акад.», 2013. 20 с.
- 4 Бориславська О., Заверуха І., Захарченко Е. Децентралізація публічної влади: досвід європейських країн та перспективи України. Київ: ТОВ «Софія», 2021. 128 с.
- 5 Бородій О. Громадянське суспільство і держава: чинники протистояння чи розвитку? // Вісник Львівського університету. 2020. Вип. 13. С. 164–171.
- 6 Буздуган Я. Еволюція світового волонтерського руху // Віче. 2013. № 13. URL: <http://www.viche.info/journal/3716/>
- 7 Вайнілович Н. А. Професіоналізація волонтерської діяльності як умова формування нового статусу волонтерів у суспільстві // Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». Філософія. Психологія. Педагогіка. 2021. № 2. С. 53–58. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/VKPI_fpp_2011_2_10.pdf
- 8 Волонтерський рух в Україні: звіт дослідження. GfK. URL: http://www.gfk.com/fileadmin/user_upload/dyna_content_import/2015-09-01_press_releases/data/ua/Documents/Presentations/report_vyshlisky.pdf
- 9 Волонтерський рух в Україні: тенденції розвитку / Український держ. центр соціальних служб для молоді, Український ін-т соціальних досліджень. Київ, 1999. 112 с.

10 Волонтерський рух: світовий досвід та українські громадянські практики: аналіт. доп. Київ: НІСД, 2021. 36 с.

11 Герасимова В. Д., Кузьменко І. В. Волонтерство як фактор розвитку соціальної компетенції студентів ВНЗ // Успехи современного естествознания. 2019. № 10. С. 174–175.

12 Голованова Т. П., Гапон Ю. А. Волонтерство в соціальній роботі як феномен цивілізованого суспільства. Запоріжжя: ЗДУ, 1996. 134 с.

13 Голуб В. Л. Сутність державної політики у сфері волонтерської діяльності та особливості її впровадження в Україні // Актуальні проблеми державного управління. 2014. Вип. 4 (60). С. 73–77.

14 Дейчаківський М. Роль громадських організацій в Україні // Громада. 1995. № 3. С. 10–15.

15 Жовнірчик Я. Ф. Напрямки оптимізації взаємодії органів публічної влади та інститутів громадянського суспільства // Науковий вісник Академії муніципального управління. 2013. Вип. 4. С. 25–32.

16 Зима О. Г., Підгайна В. О. Особливості волонтерства та його розвиток в Україні: препринт. Харків: Вид. ХНЕУ, 2021. 48 с.

17 Івченко Н. М. Особливості розвитку волонтерського руху в Україні // Теоретичні питання освіти та виховання. 2020. Вип. 7. С. 90–93.

18 Харченко С. Я. Історія, теорія та практика волонтерського руху в Україні: наук.-навч.-метод. посіб. Луганськ: ДЗ «ЛНУ ім. Т. Шевченка», 2018. 319 с.

19 Камінська Л. Ф. Теоретичні підходи до дослідження суспільних рухів // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Соціологія. 2020. № 1–2. С. 91–93.

20 Клименко О. А. Некомерційні організації в країнах розвинутої демократії // Проблеми міжнародних відносин. 2012. Вип. 5. С. 152–165. URL: <http://www.kyuu.edu.ua/vmv/v/p05/ar152165.pdf>

21 Крапівіна Г. О. Світовий волонтерський рух: стан і статус // Вісник економічної науки України. 2012. № 1. С. 73–76.

22 Крижановська Т. І. Волонтерський рух на Харківщині: проблеми та

перспективи // Управління розвитком. 2010. № 7 (83). С. 123–124.

23 Куйбіда В. С. Принципи і методи діяльності органів місцевого самоврядування : монографія. Київ: МАУП, 2004. 432 с.

24 Лук'янова В. В. Волонтерський рух в Україні – дієвий засіб реалізації державних програм у соціальній роботі з населенням // Соціальна робота в Україні: теорія і практика. 2009. № 2. С. 92–96.

25 Лях Т. Л. Волонтерство як суспільний феномен // Проблеми педагогічних технологій. Луцьк, 2004. № 3–4. С. 139–144.

26 Матяж С. Історичні аспекти державного регулювання меценатської діяльності в Україні // Державне управління та місцеве самоврядування : зб. наук. пр. ДРІДУ НАДУ. 2009. Вип. 2(2). С. 109–117.

27 Менеджмент волонтерських груп від А до Я : навч.-метод. посібник / За ред. Т. Л. Лях; авт.-кол.: З. П. Бондаренко, Т. В. Журавель, Т. Л. Лях та ін. Київ: Версо-04, 2012. 288 с.

28 Мороз О. Ю. Політичний режим // Енциклопедія державного управління. У 8 т. Т. 8: Публічне врядування / наук. ред. кол.: В. С. Загорський (голова), С. О. Телешун (співголова). Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2011. С. 438–440.

29 Мусієнко В. С., Іванов А. Ю. Унікальність волонтерського руху в Україні // Волонтерський рух: історія, сучасність, перспективи: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, 17–18 квітня 2015 року. Харків: Видавництво ХНАДУ, 2015. С. 115–117.

30 Основи волонтерської діяльності в міжнародному спорті : навч.-метод. посіб. Київ: Фенікс : НПУ ім. М. П. Драгоманова, Ін-т соціол., психології та упр., 2012. 205 с.

31 Перетяцько В. А. Волонтерська діяльність як чинник трансформації ціннісних орієнтацій молоді : автореф. дис. ... канд. психол. наук: 19.00.05 «Соціальна психологія». Сєверодонецьк: Східноукр. нац. ун-т ім. Володимира Даля, 2015. 19 с.

32 Підготовка волонтерів та їх роль у реалізації соціальних проєктів / пер. В. Каневська; упоряд. І. Зверєва; заг. ред. І. Зверєва, Г. Лактіонова. Київ: Науковий світ, 2001. 49 с.

33 Підготовка соціальних працівників до роботи з волонтерами : метод. розробки до програм «Діди Морози-волонтери» та «Інтерактивний театр» / Р. І. Короткова, Ж. В. Петрочко, С. В. Мирук, О. А. Кузьменко. Київ: Видавництво НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2021. 60 с.

34 Подлевський С. Взаємовплив політичної влади та громадської думки в контексті трансформацій суспільства // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова : Серія 22. Політичні науки та методика викладання соціально-політичних дисциплін. 2019. Вип. 1. С. 97–101.

35 Про волонтерську діяльність : Закон України від 19.04.2011 № 3236-VI. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3236-17>.

36 Про затвердження Положення про волонтерську діяльність у сфері надання соціальних послуг : постанова Кабінету Міністрів від 10 грудня 2003 року № 1895. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1895-2003-п>.

37 Пухкал О. Г. Модернізація системи державного управління в контексті розвитку громадянського суспільства в Україні : автореф. дис. ... д-ра наук з держ. упр.: 25.00.01 «Теорія та історія державного управління». Київ: НАДУ, 2011. 40 с.

38 Рудич Ф. Політичний режим і народовладдя: методологічний контекст // Віче. 2011. № 17. URL: <http://www.viche.info/journal/2690/>.

39 Самбук О. М. Взаємовідносини органів державної влади та інститутів громадянського суспільства як предмет наукових досліджень // Державне будівництво. 2010. № 1. URL: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/db/2010-1/doc/4/08.pdf>.

40 Сидоренко К. О. Адміністративно-правове регулювання волонтерської діяльності в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право». Запоріжжя: Запорізький нац. ун-т, 2013. 18 с.

41 Солових В. П. Становлення та загальна характеристика сучасних моделей державного управління // Публічне управління: теорія та практика. 2019. Вип. 1. С. 18–25.

42 Соціальна робота в Україні: навч. посіб. / І. Д. Зверева, О. В. Безпалько, С. Я. Харченко ; за заг. ред.: І. Д. Зверєвої, Г. М. Лактіонової. Київ: Центр

навчальної літератури, 2021. 256 с.

43 Співак Д. П. Форми взаємодії держави та інститутів громадянського суспільства (політико-правовий аналіз) // Вісник СевНТУ: зб. наук. пр. Серія: Політологія. 2021. Вип. 123. С. 58–161.

44 Стойка А. В. Механізми ефективної взаємодії органів державної влади і громадських об'єднань на регіональному рівні : автореф. дис. ... канд. держ. упр. : 25.00.02. Донецьк, 2006. 22 с.

45 Стрільчук Л. В. Вплив історичних стереотипів на становище української національної меншини у республіці Польща: труднощі, реалії, перспективи. Гілея: науковий вісник. 2015. Вип. 99. С. 74–78.

46 Ступак Ф. Я. Діяльність земств у галузі суспільної опіки та добродійності. Наука. Релігія. Суспільство. 2019. № 4. С. 143–148.

47 Сурмін Ю. П., Купрійчук В. М. Діалог політичний. Енциклопедія державного управління. У 8 т. Т. 8 : Публічне врядування / наук. ред. кол. : В. С. Загорський (голова), С. О. Телешун (співголова). Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2011. С. 179–181.

48 Технологізація волонтерської роботи в сучасних умовах / ред. А. Й. Капська. Державний центр соціальних служб для молоді, Національний педагогічний ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2021. 139 с.

49 Тохтарова І. М. Волонтерський рух в Україні: шлях до розвитку громадянського суспільства як сфери соціальних відносин. Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування. 2014. № 2. 13 с. URL: http://el-zbirn-du.at.ua/2014_2/5.pdf.

50 Требін М. П. Сучасний стан громадянського суспільства в Україні: проблеми і перспективи. Український соціум. 2019. № 4. С. 161–174.

51 Трубнікова О. А. Соціально-психологічні чинники розвитку волонтерства у локальній спільноті : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.05 «Соціальна психологія». Київ, 2021. 220 с.

52 Трубнікова О. А. Структура соціально-психологічної готовності особистості до волонтерства. Актуальні проблеми психології. Том 7. Екологічна психологія. 2019. Вип. 19. С. 241–248.

53 Угода між Урядом України і Урядом Сполучених Штатів Америки про здійснення програми «Корпус Миру» США в Україні. Законодавство України. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/840_010.

54 Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. Законодавство України. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/984_011/.

55 Усаченко Л. М. Основні аспекти, форми та напрями взаємодії органів державної влади з неурядовими організаціями. Державне будівництво. 2018. 15 с. URL: <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/db/2018-1/doc/2/26.pdf>.

56 Федорчак О. В. Патерналізм. Енциклопедія державного управління. У 8 т. Т. 8 : Публічне врядування / наук. ред. кол. : В. С. Загорський (голова), С. О. Телешун (співголова). Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2011. С. 417–421.

57 Хауляк Я. Створення умов для розвитку волонтерства: польський та інший європейський досвід. Портал «Юрист НГО». URL: http://www.lawngo.net/print.php?itemid=247&portal_pic=slavko5.JPG.

58 Хижняк О. В. Волонтерська діяльність як толерантна соціальна практика. Соціальні технології. 2019. Вип. 42. С. 218–224.

59 Цікаві факти про волонтерство в Україні. Ресурсний центр Гурт. URL: <http://gurt.org.ua/news/recent/16290/>.

60 Шаповалова А. Глобальне громадянське суспільство як чинник формування української самоврядності. Освіта регіону. 2019. № 1. С. 57.

61 Юрченко І. В. Інституціоналізація волонтерського руху в Україні : дис. ... канд. соціол. наук : спец. 22.00.03 «Соціальні структури та соціальні відносини». Київ, 2009. 219 с.

62 Баковецька О. Волонтерський рух в Україні на сучасному етапі розвитку. Літопис Волині. 2020. Вип. 23. С. 37–41. DOI: <https://doi.org/10.32782/2305-9389/2020.23.06>.

63 Вовк А. М. Волонтерство як форма громадської участі. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Модернізація галузей економіки: проблеми та перспективи», 2021. С. 125-127.

- 64 Голуб В. Л. Волонтерська діяльність в системі взаємовідносин держави та суспільства : дис. ... канд. наук із держ. упр. : 25.00.01. Київ, 2016. 247 с.
- 65 Горелов Д. М., Корнієвський О. А. Волонтерський рух: світовий досвід та українські громадянські практики : аналіт. доп. Київ : НІСД, 2015. 36 с.
- 66 Лях Т. Л. Волонтерство як суспільний феномен. Проблеми педагогічних технологій. 2024. Вип. 34. С. 139–144.
- 67 Панькова О., Касперович О., Іщенко О. Розвиток волонтерської діяльності в Україні як прояв активізації соціальних ресурсів громадянського суспільства: специфіка, проблематика та перспективи. Український соціум. 2024. № 2 (57). С. 25–40.
- 68 Позняк-Хоменко Н. Волонтери: сила небайдужих. Тернопіль : Джура, 2020. 103 с.
- 69 Резнік О. Соціологічні виміри громадянського суспільства в Україні. Київ : Ін-т соціології НАН України, 2019. 288 с.
- 70 Сірко В. С. Адміністративно-правове забезпечення волонтерської діяльності в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Одеса, 2018. 23 с.
- 71 Follow-up to the implementation of the International Year of Volunteers : A/RES/60/134 Resolution adopted by the UN General Assembly. UN Volunteers. URL: http://www.unv.org/fileadmin/docdb/pdf/2006/UNRes_60_134_2006_01.pdf.
- 72 Follow-up to the implementation of the International Year of Volunteers : A/RES/63/153 Resolution adopted by the UN General Assembly. UN Volunteers. URL: http://www.unv.org/fileadmin/docdb/pdf/2009/UNV_resources/GA_RES_IYV_10.pdf.
- 73 Follow-up to the International Year of Volunteers : A/RES/57/106 Resolution adopted by the UN General Assembly. UN Volunteers. URL: http://www.unv.org/fileadmin/docdb/pdf/2001/A_57_106_eng.pdf.
- 74 Formal and Informal Volunteer Activity and Spousal Caregiving Among Older Adults / Namkee G. Choi, Jan E. Mutchler, Jeffrey A. Burr. Research on Aging. 2007. Vol. 29, Iss. 2. P. 99–124.
- 75 Kabelkova M. Factors Influencing Volunteering Among the Elderly in the Czech Republic : a dissertation for the degree of Doctor of Philosophy. Clemson, SC,

2013. 155 p.

76 Study on Volunteering in the European Union : Final Report. Brussels : GHK, 2010. 326 p. URL: http://ec.europa.eu/citizenship/pdf/doc1018_en.pdf.

77 Study on Volunteering in the European Union : Country Report – Germany. GHK. 54 p. URL: http://ec.europa.eu/citizenship/pdf/national_report_de_en.pdf.

78 Study on Volunteering in the European Union : Country Report – Poland. GHK. 35 p. URL: http://ec.europa.eu/citizenship/pdf/national_report_pl_en.pdf.

79 Volunteer Centers: A History of America. Hands On Network. URL: http://www.handsonnetwork.org/files/resources/VCs_A_History_of_America.pdf.

80 Wilson J., Musick M. The Contribution of Social Resources to Volunteering. *Social Science Quarterly*. 1998. Vol. 79, Iss. 4. P. 799–814.

Рошканюк ; ДВНЗ "Ужгород. нац. ун-т". – Ужгород : Гельветика, 2019. – 199 с.